

criticized that dictionary severely and made the statement that he did not use those materials in his work. Based on modern dialect dictionaries, the author of the article has proved that sometimes the meanings of words presented by F. Piskunov are more reliable than those recorded by B. Grynchenko.

The importance of the lexicographical work under consideration for modern lexicology is confirmed by the fact that the register of the academic dictionary of the Ukrainian language contains 483 words recorded in the dictionary by F. Piskunov. Accompanying remarks allow us to trace the functional activity of these evaluative nouns.

On the basis of the analyzed material the conclusion about the importance of the sources of lexicography of the XIX-th century for dialectologists and historians of the Ukrainian language has been made.

Key words: dictionary by F. Piskunov, dictionary by B. Grynchenko, dictionary of the Ukrainian language, dialect dictionaries, the meaning of the word.

Стаття надійшла до редакції 04.06.2018 р.

Прийнято до друку 05.06.2018 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Глуховцева К. Д.

Я. О. Литвиненко (Суми)

УДК 811.161.2'373.22:598.2

ОРНІТОЛЕКСИКА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЙ

Птахи є важливим фрагментом наївної картини світу мовців, яка відображена в складній системі номінації. Водночас назви птахів не тільки вербалізують позамовну дійсність, це надійне джерело інформації про формування лексико-семантичної системи, взаємозв'язок її компонентів, функціонування слів у просторово-часовій площині тощо.

Окремі проблеми, пов'язані з утворенням, побутуванням і розвитком орнітоназв, уже були об'єктом зацікавлення вчених, проте досі відсутній систематизований опис наукових праць, присвячених вивченню лексики на позначення птахів.

Зважаючи на це, подаємо короткий огляд мовознавчих студій, що є важливими для опису найменувань птахів та сприяють виявленню особливостей орнітономінації.

У роботі ми звертаємось до методологічних підходів і ґрунтовних теоретичних висновків, здійснених ученими у сфері номінації живої природи і тваринництва. Докладно вивчено розвідки Я. Закревської, М. Никончука, Л. Мойсеєвої, Г. Левіної, П. Гриценка, М. Антропова, В. Куриленка, Н. Дейниченко, Г. Богуцької, Д. Сетарова, Т. Вендіної, О. Тимко, Н. Костіної, М. Поістогової, О. Верховод, І. Гороф'янюк, А. Шевчик, Л. Шуст, М. Ткачук та ін.

Метою статті є огляд і систематизація інформації щодо аналізу найменувань птахів різними науковими школами в різних аспектах (порівняльно-історичному, етимологічному, мотивологічному та ін.), що дає можливість поглибити й удосконалити теоретико-методологічну базу вивчення орнітолексики східнополіських говірок.

Учені-лінгвісти розпочали ґрунтовне дослідження назв птахів на матеріалі різних слов'янських мов і діалектів у другій половині ХХ ст.

Низку комплексних розвідок у широкому слов'янському контексті зробили Л. Булаховський, Я. Закревська, Г. Клепікова, Я. Струтинський, М. Антропов, О. Гура та ін.

Назви птахів в українській мові вивчали Й. Дзендзелівський, М. Никончук, Г. Шило, В. Німчук, Н. Прилипко, Н. Дейниченко, Г. Богуцька, О. Верховод.

На матеріалі інших слов'янських мов аналіз орнітономенив подали М. Гінатулін, Л. Моїсеєва, Г. Левіна та ін.

Основну увагу вчені зосереджували на дослідженні структурно-семантичної організації тематичної групи лексики (ТГЛ) „Назви птахів”, проте аналізовані праці відрізняються специфікою використовуваного матеріалу, методикою опрацювання інформації, глибиною висновків тощо.

Орнітономени вивчено в порівняльно-історичному, етимологічному, зіставному, лінгвогеографічному та інших аспектах.

У низці студій номінацію птахів розглянуто принагідно, у контексті розв'язання інших лінгвістичних проблем.

Порівняльно-історичний підхід реалізували у своїх комплексних дослідженнях Л. Булаховський, Я. Струтинський, М. Антропов та ін.

Л. Булаховському належить спроба осягнення всього слов'янського орнітофонду із залученням матеріалів інших індоєвропейських і неіндоєвропейських мов.

Фаховий рівень монографічної праці Л. Булаховського є надзвичайно високим, адже автор подав ґрунтовний етимологічний аналіз номенклатурних і діалектних назв і вперше запропонував систему мотиваційних ознак (МО), за якими утворилися спільнослов'янські орнітономени [Булаховский 1978]¹.

У загальнослов'янському контексті найменування птахів як систему студіювала Г. Клепікова, установивши давнє діалектне членування праслов'янської мови. Принагідно вчена схарактеризувала мотиви номінації птахів та – для визначення історичної співвіднесеності лексем – зробила етимологічний аналіз окремих слів [Клепікова 1961, 1964].

¹ Праця є узагальнювальним дослідженням у сфері слов'янської орнітономінації, їй передували окремі розвідки вченого: „Общеславянские названия птиц” [Булаховский 1948], „Морфологическая проблематика русских наименований птиц” [Булаховский 1968] та ін.

Я. Струтинський на загальнослов'янському тлі дослідив польські назви птахів, подавши структурно-семантичний та етимологічний аналіз найменувань і зосередивши увагу на формуванні й розвитку польської орнітолексики [Strutynski 1972].

Подібна розвідка належить М. Антропову, який на спільнослов'янському ґрунті вивчив білоруські номени птахів як систему й подав докладну класифікацію назв з погляду їх походження та природи номінації [Антропов 1983].

На матеріалі наукової та діалектної орнітолексики української мови частково реалізувала порівняльно-історичний підхід Г. Богуцька, установивши генетичні й типологічні аналогі в інших слов'янських мовах [Богуцька 1985]. Учена розкрила особливості номінації птахів та окреслила тенденції ареальної поведінки орнітоназв [Богуцька 1979].

У широкому лінгвальному контексті (на тлі інших слов'янських і неслов'янських мов та діалектів) периферійну орнітологічну лексику українських діалектів – вигуки, якими кличуть і відганяють свійських птахів, – вивчила Н. Прилипко [Прилипко 1987], своїми ґрунтовними висновками щодо етимології, ареальної характеристики слів і принципів називання підтвердивши загальноприйняту тезу про архаїчність орнітолексики.

Історико-етимологічний і структурно-семантичний аналіз орнітономінації в контексті слов'янських мов дав науковцям можливість здійснити ареальне членування досліджуваних мовних ландшафтів і зробити узагальнення щодо просторової поведінки лексем: назви дятла в західноукраїнських говірках вивчила Я. Закревська [Закревська 1960]; номени звичайного шпака й зозулі в усьому слов'янському діалектному континуумі студіював А. Габовштяк [Габовштяк 1975]; російські діалектні найменування півня й зозулі дослідила Н. Липовська [Липовская 1977, 1987]; у фокусі наукового бачення В. Німчука опинилась центральна та периферійна орнітолексики української мови [Німчук 1992]; назвам білого й чорного лелек, крука, синиці та деяких інших птахів присвятив розвідку Ф. Хінце [Хинце 1993]; фонетико-словотвірні варіанти псл. лексеми *golqb* у сучасних слов'янських мовах і діалектах описала О. Мораховська [Мораховская 1993]; Т. Вендіна й В. Пом'яновська вивчили найменування птахів принагідно, досліджуючи зоономени на матеріалі українських говірок [Вендіна 1993]¹ і діалектів південнослов'янських мов [Помяновская 1972].

Етимологічний аналіз окремих орнітолексем подано в контексті

¹ У подальших дослідженнях учена розв'язала низку проблем, пов'язаних із формуванням мовної картини світу й реконструкцією системи цінностей. Т. Вендіна подала аксіологічну характеристику назв птахів шляхом моделювання семантичної структури орнітолексики, виділивши в межах ТГЛ „Назви птахів” дві ЛСГ: „Дикі птахи” та „Свійські птахи” (на основі реалізованих у лексемах ознак) [Вендіна 1998].

розв'язання таких лінгвістичних завдань, як вивчення слов'янської прабатьківщини [Трубачев 2005], лінгвогеографічна інтерпретація матеріалу [Варченко 1965: 113-120], уточнення наявних гіпотез походження назв птахів [Тодоров 2007] тощо.

Проблеми орнітономінації досліджено також на основі зіставного вивчення лексем.

М. Гінатуліну належить одна з найбільш ґрунтовних праць типологічного характеру, здійснена на матеріалі орнітолексики російської, казахської та англійської літературних мов із залученням свідчень поліських говорів української та білоруської мов, татарської та німецької мов і діалектів англійської мови. Автор установив мотиваційні типи кожної з мов і визначив ступінь продуктивності МО [Гинатулин 1973], послуговуючись методологічними підходами, поданими в розвідках Д. Сетарова, який вивчив генезу російських назв птахів, з'ясувавши роль споріднених і неспоріднених мов у формуванні російської орнітологічної номенклатури [Сетаров 1970]¹.

Зіставний аналіз найменувань птахів на матеріалі російської та англійської мов подала Н. Костіна, дослідивши семантичну структуру ТГЛ „Назви птахів” і способи творення орнітономенів в обох мовах [Костіна 2004].

У типологічному аспекті (на матеріалі російської та французької мов) лексеми на позначення птахів вивчила О. Симакова, виявивши функціонально-стилістичні та словотвірні особливості назв [Симакова 2004].

За допомогою зіставного аналізу Л. Дробаха дослідила національно-культурну специфіку та структурно-семантичні особливості орнітономенів в українській і німецькій мовах, для підтвердження теоретичних висновків залучивши окремі назви птахів російської й англійської мов [Дробаха 2003].

Низку розвідок науковці присвятили системному вивченню найменувань птахів в окремих слов'янських мовах, зосередивши увагу на структурі ТГЛ, природі номінації, способах і засобах реалізації МО тощо.

В. Бойко подав структурно-семантичну характеристику орнітономенів української мови, згрупувавши лексеми за МО та визначивши найпродуктивніші принципи називання птахів [Бойко 1989].

Ґрунтовні системні дослідження вчені здійснили на матеріалі говірок української мови.

М. Никончук проаналізував орнітолексеми північного наріччя [Никончук 1968, 1972], згрупувавши матеріал за генетичними гніздами і визначивши мотиви номінації споріднених слів [Никончук 1979].

Орнітономінацію волинсько-поліських говірок вивчив Г. Шило,

¹ Дисертацію вченого на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук присвячено дослідженню принципів і типів мотивації тварин (частково – птахів) у слов'янських і тюркських мовах [Сетаров 1992].

виявивши типові для назв птахів МО та найпродуктивніші мотиваційні типи [Шило 1975].

Аналіз фауноназв (принагідно й найменувань птахів) східнополіського діалекту подала Н. Дейниченко, зосередивши увагу на шляхах формування народної лексики [Дейниченко 1985], описавши окремі лексико-семантичні групи орнітономів [Дейниченко 2004, 2005] та здійснивши ареальне членування досліджуваної мовної території [Дейниченко 1997].

Системне вивчення назв живої природи (тварин, птахів, комах та інших зооістот) на матеріалі українських східнослов'янських говірок здійснила О. Верховод, дослідивши склад, структуру та просторове варіювання зоолексики. Особливу увагу вчена звернула на типи номінативних одиниць та роль експресивності й емоційності в утворенні лексем [Верховод 2009^a, 2009^b].

М. Сюсько проаналізував способи й типи утворення зоонімів, уживаних у говірках Українських Карпат, згрупувавши лексеми за типовими зоосновами [Сюсько 1989]. Подібну модель опису особливостей словотворення власних назв тварин у говірках Чернігівщини використав В. Топтун [Топтун 2000].

Структуру й семантику словотвірних парадигм флоро- й фауноназв у сучасній українській літературній мові студіював Р. Бачкур, принагідно схарактеризувавши дериваційні особливості назв птахів [Бачкур 2004].

Орнітономени як цілісну лексико-семантичну систему в російській літературній мові (з частковим залученням діалектних слів) проаналізували Л. Мойсеева [Мойсеева 1974], М. Голев [Голев 1972], Г. Левіна [Левіна 1977], О. Белова [Белова 1996, Белова 1998].

Особливості суфіксального способу творення зоолексем на матеріалі псковських говірок російської мови дослідив В. Максимов [Максимов 1966].

Словотвірні процеси в окремих лексико-семантичних групах орнітолексики російської діалектної мови в історичному та лінгвогеографічному аспектах принагідно вивчила Ю. Азарх [Азарх 1977: 254, 260 – 263, 265; 1993: 67 – 68, 73].

Огляд наукової літератури дав змогу систематизувати дослідження з орнітономінації. Вивчення наявних розвідок продемонструвало, що назви птахів досі залишаються у фокусі уваги вчених.

Виявлено, що ґрунтовні дослідження орнітономів здійснено як у широкому слов'янському контексті, так і на матеріалі окремих слов'янських мов і діалектів. Науковці вивчили назви птахів з погляду їх походження, установили генезу окремих лексем, визначили історичну співвіднесеність найменувань. Низку розвідок учені присвятили порівняльно-історичному, зіставному й етимологічному аналізу орнітоназв. Засвідчено, що й дотепер актуальним у вивченні найменувань птахів є системний підхід, зорієнтований на встановлення ієрархії компонентів лексичної системи, виявлення основ номінації,

класифікацію лексем за принципами називання та словотвірними типами тощо.

Засвідчено, що, досліджуючи найменування птахів, науковці розв'язали низку важливих мовознавчих проблем, що стосуються системної організації тематичних груп лексики, специфіки утворення діалектних назв, членування мовних континуумів тощо.

Перспективу подальших студій убачаємо в огляді етнологічних та етнолінгвістичних праць, адже птахи є важливим складником духовної та матеріальної культури українців, а подібні розвідки містять інформацію про онтологічні основи орнітономінації, екстралінгвальні чинники утворення й функціонування назв, а також сприяють виявленню мотивів називання, установленню етимології лексем тощо.

Література

- Азарх 1977** – Азарх Ю. С. К истории категории одушевленности / неодушевленности в русском языке (2. Изменения в словообразовательной корреляции имен существительных по признаку пола) // *Общеславянский лингвистический атлас : материалы и исслед.* 1981 : сб. ст. / отв. ред. Р. И. Аванесов. – М. : Наука, 1984. – С. 252 – 271;
- Азарх 1993** – Азарх Ю.С. Лексический и словообразовательный ареалы / Ю. С. Азарх // *Общеславянский лингвистический атлас : материалы и исслед.* 1988 – 1990 : сб. ст. / отв. ред. В.В. Иванов. – М. : Наука, 1993. – С. 65 – 80;
- Антропов 1983** – Антропов Н. П. Названия птиц в белорусском языке на общеславянском фоне : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 „Общее языкознание” / Н. П. Антропов. – М., 1983. – 21 с.;
- Бачкур 2004** – Бачкур Р.О. Структура словотвірних парадигм українських назв тварин та рослин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Р. О. Бачкур. – Івано-Франківськ, 2004. – 21 с.;
- Белова 1996** – Белова О.В. Названия и символика животных в памятниках восточно- и южнославянской книжности XII – XVII вв. : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.03 „Славянские языки” / О.В. Белова. – М., 1996. – 23 с.;
- Белова 1998** – Белова О. В. Символика цвета в славянских книжных сказаниях о животных / О. В. Белова // *Слово и культура. Памяти Никиты Ильича Толстого.* – Т. II / редкол. : Т. А. Агапкина, А. Ф. Журавлев, С. М. Толстая. – М. : Индрик, 1998. – С. 44 – 51;
- Богущька 1979** – Богущька Г. І. Розповідають назви птахів / Г. І. Богущька // *Культура слова : респ. міжвідом. зб.* – Вип. 16. – К. : Наук. думка, 1979. – С. 66 – 70;
- Богущья 1985** – Богущья А. И. Наименования фауны в лексико-фразеологических единицах украинского языка (названия птиц) : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.02 „Украинский язык” / А. И. Богущья. – Ужгород, 1985. – 25 с.;
- Бойко 1989** – Бойко В. М. Деякі принципи номінації української орнітологічної номенклатури / В. М. Бойко / *Семасіологія і словотвір: зб. наук. пр.* / АН УРСР. Ін-т

мовознавства ім. О. О. Потебні / відп. ред. Л. С. Паламарчук. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 5 – 8; **Булаховський 1948** – Булаховський Л. А. Общеславянские наименования птиц / Л. А. Булаховский // Известия АН СССР. Отделение литературы и языка. – М. – Ленинград, 1948. – Т. VII. – Вып. 2. – С. 97 – 124; **Булаховський 1968** – Булаховський Л. А. Морфологическая проблематика русских наименований птиц / Л. А. Булаховский // Вопр. языкознания. – 1968. – № 4. – С. 100 – 106; **Булаховський 1978** – Булаховський Л. А. Славянские наименования птиц / Л. А. Булаховский // Избр. тр. : в 5 т. – Т. 3. – К., 1978. – С. 189 – 299; **Варченко 1965** – Варченко І. О. Етимологія і лінгвогеографія (кілька штрихів з роботи над I томом Атласу української мови) / І. О. Варченко // Територіальні діалекти і власні назви : зб. пр. – К. : Наук. думка, 1965. – С. 104 – 120; **Вендина 1998** – Вендина Т. И. Русская языковая картина мира сквозь призму слоообразования (макрокосм) / Т. И. Вендина / отв. ред. А. Ф. Журавлев. – М. : Индрик, 1998. – 240 с.; **Вендина 1998** – Вендина Т. И. Русская языковая картина мира сквозь призму слоообразования (макрокосм) / Т. И. Вендина ; отв. ред. А. Ф. Журавлев. – М.: Индрик, 1998. – 240 с.; **Верховод 2009^a** – Верховод О. В. Генеза українських східнослов'янських говірок на лексичному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / О. В. Верховод. – Луганськ, 2009. – 23 с.; **Верховод 2009^b** – Верховод О. В. Просторова поведінка назв живої природи в українських східнослов'янських говірках / О. В. Верховод // Лінгвістика. – 2009. – № 2. – С. 193 – 200; **Габовштяк 1975** – Габовштяк А. Два названия птиц в славянских языках / А. Габовштяк // Общеславянский лингвистический атлас : материалы и исслед. 1973: сб. ст. / отв. ред. Р. И. Аванесов. – М. : Наука, 1975. – С. 22 – 28; **Гинатулин 1973** – Гинатулин М. М. К исследованию мотивации лексических единиц (на материале наименований птиц) : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 „Общее языкознание” / М. М. Гинатулин. – Алма-ата, 1973. – 27 с.; **Голев 1972** – Голев Н. Д. Функции мотивации и народной этимологии / Н. Д. Голев // Вопр. языка и его истории. – Томск, 1972. – С. 38 – 47; **Дейниченко 1985** – Дейниченко Н. П. Зоологическая лексика в восточнополесском говоре украинского языка : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Языки народов СССР (украинский язык)” / Н. П. Дейниченко – К., 1985. – 22 с.; **Дейниченко 1997** – Дейниченко Н. Ареальне членування східнополіського говору / Н. Дейниченко // Укр. діалектол. зб. – Кн. 3. – К. : Довіра, 1997. – С. 172 – 176; **Дейниченко 2004** – Дейниченко Н. П. Народні орнітоніми Східного Полісся / Н. П. Дейниченко // Лінгвокраєзнавство: мовний аспект стилю письменників, періодичних видань, діалектів Сумщини / за ред. В. В. Герман. – Суми : Сум ДПУ, 2004. – С. 43 – 47; **Дейниченко 2005** – Дейниченко Н. П. Звуконаслідувальні орнітоніми східнополіського говору / Н. П. Дейниченко // Діалектна лексика: лексикологічний,

лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти : матеріали доп. Міжнар. наук. конф. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – С.108 – 114; **Дробаха 2003** – Дробаха Л. В. Національно-культурна специфіка назв птахів в українській та німецькій мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 „Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / Л. В. Дробаха. – К., 2003. – 20 с.; **Закревська 1960** – Закревська Я. В. Назви дятла в західних говорах української мови / Я. В. Закревська // Дослідження і матеріали з української мови. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – Т. III. – С. 68 – 72; **Клепикова 1961** – Клепикова Г. П. Славянские названия птиц (аист, ласточка, ворон) / Г. П. Клепикова // Вопр. славян. языкознания / АН СССР Ин-т славяноведения ; отв. ред. В.Н. Топоров. – Вып. 5. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – С. 149 – 185; **Клепикова 1964** – Клепикова Г.П. Значения славянских орнитологических названий, восходящих к *ZBLNA / Г. П. Клепикова // Проблемы индоевропейского языкознания: этюды по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков / АН СССР Ин-т славяноведения / отв. ред. В. Н. Топоров. – М. : Наука, 1964. – С. 106 – 114; **Костина 2004** – Костина Н. Ю. Названия птиц как специфическая группа слов (на материале русского и английского языков) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык” : спец. 10.02.19 „Теория языка” / Н. Ю. Костина. – Пенза, 2004. – 31 с.; **Левина 1977** – Левина Г. М. Наименования птиц в русских народных говорах : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык” / Г. М. Левина. – Л., 1977. – 29 с.; **Липовская 1977** – Липовская Н. А. Диалектные названия петуха / Н. А. Липовская // Диалектологические исследования по русскому языку. – М., 1977. – С. 250 – 255; **Липовская 1987** – Липовская Н. А. Названия кукушки / Н. А. Липовская // Русские диалекты : лингвогеогр. аспект / АН СССР. Ин-т рус. Яз. / отв. ред. Р. И. Аванесов, О. Н. Мораховская. – М. : Наука, 1987. – С. 193 – 200; **Максимов 1966** – Максимов В. И. Некоторые особенности суффиксального образования названий животных в диалектах (на материале лексики псковских говоров) / В. И. Максимов // Лексика русских народных говоров (опыт исследования) : сб. ст. / ред. Ф. П. Филин. – М. – Л. : Наука, 1966. – С. 106 – 125; **Моисеева 1974** – Моисеева Л. Ф. Названия птиц в русском языке : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. філол. наук : спец. 10.02.02 „Русский язык” / Л. Ф. Моисеева. – К., 1974. – 24 с.; **Мораховская 1993** – Мораховская О. Н. Словообразовательная структура названий голубя в славянских языках / О. Н. Мораховская // Общеславянский лингвистический атлас : материалы и исслед. 1988 – 1990 : сб. ст. / отв. ред. В.В. Иванов. – М. : Наука, 1993. – С. 3 – 4; **Никончук 1968** – Никончук Н. В. Полесские названия птиц / Н.В. Никончук // Лексика Полесья : материалы для полес. диалект. слов. / ред. Н. Н. Барская. – М. : Наука, 1968. – С. 439 – 475; **Никончук 1972** – Никончук Н. В.

О народной орнитологической терминологии Полесья и Карпат / Н. В. Никончук // Карпатская диалектология и ономастика. – М.: Наука, 1972. – С. 140 – 165; **Никончук 1979** – Никончук М. В. Матеріали до лексичного атласу української мови (Правобережне Полісся) / М. В. Никончук. – К. : Наук. думка, 1979. – 314 с.; **Німчук 1992** – Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови / В. В. Німчук / АН України. Ін-т укр. мови; відп. ред. С. П. Бевзенко. – К. : Наук. думка, 1992. – 416 с.; **Помяновская 1972** – Помяновская В. Соотношение предметно-семантических и формально-структурных элементов на материале дифференциации названий диких животных в южнославянских говорах / В. Помяновская // Общеславянский лингвистический атлас: материалы и исслед. 1970 / отв. ред. В. В. Иванов. – М. : Наука, 1972. – С. 229 – 264; **Прилипка 1987** – Прилипка Н. П. Вигуки, якими кличуть та відганяють свійських птахів (ареальна характеристика і генеза) / Н. П. Прилипка // Українська діалектна лексика : зб. наук. пр. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 31 – 45; **Сетаров 1970** – Сетаров Д. С. Тюркизмы в русских названиях птиц / Д. С. Сетаров // Советская тюркология. – 1970. – № 2. – С 86 – 94; **Сетаров 1992** – Сетаров Д. С. Именованіе животных: принципы и типы мотивации в славянских и тюркских языках : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 „Теория языкознания” / Д. С. Сетаров. – М., 1992. – 46 с.; **Симакова 2004** – Симакова О. Б. Лекико-семантическая группа „Орнитонимы” (на материале русского и французского языков) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык”; 10.02.19 – „Теория языка” / О. Б. Симакова. – Орёл, 2004. – 24 с.; **Сюсько 1989** – Сюсько М. И. Способы и типы деривации в зоонимии : учеб. пособие / М. И. Сюсько. – Киев : УМК ВО, 1989. – 48 с.; **Тимко 1998** – Тимко О.Б. Назви рослин і тварин у говорі бачванських руснаків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / О. Б. Тимко. – Ужгород, 1998. – 24 с.; **Тодоров 2007** – Тодоров Т. Относительно происхождения болгарского орнитонима *синигер* ‘птица *Parus*’ / Т. Тодоров // Этимология : период. науч. сб. / отв. ред. Ж. Ж. Варбот / Ин-т рус. яз. им. В.В. Виноградова РАН. – М. : Наука, 1963. – 2003 – 2005. – 2007. – С. 239 – 243; **Топтун 2000** – Топтун В. М. Способи словотворення у зоонімії Чернігівщини / В. М. Топтун // Література та культура Полісся. – Вип.14. Полісся в історичному та культурологічному контексті: до 195-річчя заснування Ніжинської вищої школи / відп. ред. і упоряд. Г. В. Самойленко. – Ніжин : НДПУ, 2000. – С. 89 – 96; **Трубачев 2005** – Трубачев О. Н. О ‘рябчике’, ‘куропатке’ и других лингвистических свидетелях славянской прародины и праэкологии / О. М. Трубачов // Труды по этимологии : Слово. История. Культура : в 4 т. – Т.2. – М. : Яз. славян. культуры, 2005. – С. 372 – 382; **Хинце 1993** – Хинце Ф. Восточнослав. *аист* / *гайстер* и т.п. ‘(черный) аист (*Ciconia* <nigra>)’ и другие названия птиц, образованные

на оноματοпеической основе, с параллелями в кашубском и в других славянских языках / Ф. Хинце // Общеславянский лингвистический атлас : материалы и исслед. 1988 – 1990 : сб. ст. / отв. ред. В.В. Иванов. – М. : Наука, 1993. – С. 135 – 143; **Шило 1975** – Шило Г. Ф. Полесские названия птиц / Г. Ф. Шило // Совещание по Общеславянскому лингвистическому атласу : тез. докл. – М., 1975. – С. 232 – 235; **Strutynski 1972** – Strutynski J. Polskie nazwy ptakow krajowych / J. Strutynski. – Wroclaw – Warszawa – Krakow – Gdansk: Wydawnictwo Polskiej Akademii nauk, 1972. – 212 s.

Литвиненко Я. О. Орнітолексика як об'єкт лінгвістичних студій

У статті зроблено короткий огляд наявних у славистиці розвідок з орнітономінації. Установлено, що назви птахів досліджено в порівняльно-історичному, етимологічному, типологічному та інших аспектах. Порівняльно-історичний підхід учені реалізували, здійснивши спробу осягнути весь слов'янський орнітофонд і розв'язавши низку важливих мовознавчих питань. Етимологічні розвідки найменувань птахів зроблені в контексті вивчення слов'янської прабатьківщини, лінгвогеографічної інтерпретації фактичного матеріалу. На основі типологічного аналізу орнітономенів науковці встановили мотиваційні типи зіставляваних мов, виявили словотвірні особливості найменувань птахів, дослідили їхню національно-культурну специфіку.

Огляд лінгвістичних праць дав змогу засвідчити, що актуальним у дослідженнях учених був і залишається системний підхід, зосереджений на встановленні зв'язків між компонентами тематичної групи лексики, визначенні основ номінації, способів і засобів реалізації мотиваційних ознак.

Ключові слова: орнітолексика, систематизований опис, лінгвістичні студії, методологія.

Литвиненко Я. А. Орнітолексика как объект лингвистических студий

В статье осуществлен короткий обзор имеющихся в славистике исследований в сфере орнітономінації. Установлено, что названия птиц изучены в сравнительно-историческом, этимологическом, типологическом и других аспектах. Сравнительно-исторический подход ученые реализовали, осуществив попытку постижения всего славянского орнітофонда и решив ряд важных языковедческих вопросов. Этимологические разведки наименований птиц осуществлены в контексте изучения славянской прародины, лингвогеографической интерпретации фактического материала. На основе типологического анализа орнітономенов ученые установили мотивационные типы сопоставляемых языков, обнаружили словообразовательные особенности

наименований птиц, исследовали их национально-культурную специфику.

Обзор лингвистических работ продемонстрировал, что актуальным в исследовании ученых был и остается системный подход, который сосредоточен на установлении связей между компонентами тематической группы лексики, определении основ номинации, способов и средств реализации мотивационных признаков.

Ключевые слова: орнитолексика, систематизированное описание, лингвистические студии, методология.

Lytvynenko Y. A. Ornitholexics as an object of linguistic studio

Since there is lack of classified scientific works description dedicated to birds' names research we have made a brief overview of ornithonomination researches which exist in Slavic studies. The article describes classified information concerning ornithonomens analysis provided by different scientific schools. It was found out that birds' names were studied in comparative and historical, etymological, typological, etc. aspects. L. Bulakhovskyi, H. Klepikova, Y. Strutyns'kyi used the above mentioned approach in their studies, they tried to cover the entire Slavic ornithofund and solve the majority of important linguistic issues (such as: the formation of the system of birds' names motivational characteristics, establishing of ancient Slavic language dialectical division). Y. Zarkevs'ka, V. Nimchuk. I. Varchenko held etimological studies of birds' names and analyzed ornithonomination by ancestral lands studies and areal division of the language territories. Having taken typological analysis of the birds' names as the basis of their studies the scientists succeeded to find out motivational types of the compared languages (M. Hinatulin), define word-forming peculiarities of the birds' names (O. Symakova), study national and cultural particular characteristics of the ornithonomens. Scientific works review helped prove the fact that systematic approach was and remains the efficient one for ornitholexics studies. This approach was used by V. Boyko, L. Moiseeva, O. Verkhovod in their studies, who focused on naming basis, means and methods of motivational features implementation.

Key words: ornitholexics, systematic description, linguistic studios, methodology.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2018 р.

Прийнято до друку 29.05.2018 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Глуховцева К. Д.